

використання особистісного потенціалу клієнта у виборі і здійсненні стратегії подолання складних життєвих ситуацій та особливого характеру взаємодії сторін, які включені в неї. Сисемоутворюючою ланкою процесу консультування є ситуація консультування, яка утворюється як результат взаємодії зовнішніх стосовно індивіда умов соціального середовища і його когнітивної, афективної і відповідної реакції на них. Сам процес консультування розглядається як процес «переучування», інтеріалізації раніше не притаманних індивіду цінностей, життєвих смислів, установ, форм поведінки [2].

Тому зазначаємо, що педагогічне забезпечення підготовки студентів до даного виду професійної діяльності висуває вимогу об'єднання в навчальному процесі його трьох складових: оволодіння непохідними психологічними знаннями, що вкрай необхідно для соціального працівника, інтеріалізація професійних цінностей і оволодіння та розвиток професійно-особистісних якостей консультування, формування професійних навичок і поведінкових зразків. Все це потребує окремого дослідження як в теоретичному, так і в практичному плані.

Список використаних джерел

1. Карпенко О. Г. Професійна діяльність соціального працівника як творчий процес. – 2016. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/11596> (дата звернення 22.05.2023).
2. Карпенко О. Г. Теорія і практика професійного становлення соціального працівника: навч. посіб //К.: Видавничий Дім «Слово». – 2014.
3. Карпенко О. Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота»: навч. посіб.[для студ. вищ. навч. закл.] //Слово. – 2011.
4. Мигович, І. І. Соціальна робота як наука, навчальна дисципліна і професія / І. І. Мигович // Науковий вісник Ужгородського державного університету : серія: Педагогіка. Соціальна робота / редкол.: В.І. Опіярі (гол. ред.), В.В. Туряниця, І.В. Козубовська та ін. – Ужгород : ВАТ "Патент", 1998. – Вип. 1. – С. 80–88.
5. Соціальна робота: технологічний аспект/За ред. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2004.
6. Karpenko O. The formation of professionalism in future social workers in the conditions of higher school. – 2014. <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7243/Karpenko.pdf?sequence=1> (дата звернення 22.05.2023).

Олексій Ключко

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
і менеджменту соціокультурної діяльності
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка
м. Суми, України

Катерина Чорнобук
здобувач вищої освіти IV курсу
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка
м. Суми, Україна

СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті визначаються основні складові системи соціального обслуговування населення. Докладно аналізуються соціальні послуги як основа соціального обслуговування населення. Головна увага акцентується на базових соціальних послугах. Робиться спроба критичного аналізу сучасного законодавства у галузі надання соціальних послуг населенню.

***Ключові слова:** соціальне обслуговування, соціальні послуги, соціальні служби.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У ході дослідження зазначимо, що соціальне обслуговування громадян здійснюється шляхом надання їм комплексу відповідних соціальних послуг. У відповідності до реалізації загальних ідей діяльнісного підходу саме соціальні послуги становлять основу функціонування системи соціального обслуговування населення. З точки зору також і системного підходу соціальної роботи, соціальні послуги є невід'ємною складовою загальної системи соціального обслуговування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Стверджуємо, що саме соціальні послуги змістовно наповнюють контекст поняття «соціальне обслуговування» і на практиці формують професійно-діяльнісну складову соціальних служб, що здійснюють соціальне обслуговування громадян. Соціальні послуги, у цьому разі, формують комплекс спеціальних заходів з надання соціальної допомоги та підтримки особам, соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах, і які не можуть самостійно їх подолати, з метою вирішення їхніх соціальних проблем [1].

Зазначимо, що обґрунтування процесу надання соціальних послуг населенню, а також його регулювання відбувається згідно чинного українського законодавства. Основним нормативно-правовим документом у сфері надання соціальних послуг є Закон України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII від 17.01.2019 року [3].

Зазначимо, що згідно вимог цього Закону соціальні послуги завжди повинні надаватися комплексно і відповідно індивідуальних потреб клієнтів. Соціальні послуги повинні надаватися особам, які належать до соціально незахищених і соціально вразливих категорій населення. Іншими

словами, соціальні послуги надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Система надання соціальних послуг повинна об'єднувати усіх суб'єктів, що формують загальні засади надання соціальних послуг населенню. Таку систему формують уповноважені органи державної та місцевої влади, громада, надавачі й отримувачі соціальних послуг, волонтери, соціальні служби та соціально орієнтовані установи системи надання соціальних послуг.

Загальними засадами надання системи соціальних послуг є: усебічне сприяння особам, що перебувають у складних життєвих обставинах, і які не можуть самотійно їх подолати за допомогою наявних засобів й можливостей; попередження та запобігання виникненню складних життєвих обставин; створення сприятливих умов з метою самотійного вирішення соціальних проблем, що виникають.

Варто відзначити, що Закон України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII від 17.01.2019 року [3] дещо змінює усталене розуміння сутності соціальних послуг. Так як практика соціальної роботи раніше оперувала соціальними послугами як тими послугами, що задовольняють соціально-побутові, соціально-педагогічні, медико-соціальні, соціально-психологічні, інформаційно-довідкові потреби та запити клієнтів.

Така ситуація, на наш погляд, пояснюється тим, що у сучасному Законі була зроблена спроба вивести соціальні послуги із змісту соціального забезпечення і надати їм технологічної сутності (порівняти чи урівняти їх до соціальних технологій практики соціальної роботи). Така думка є авторською і не претендує на загально прийняті наукові позиції.

У Законі обґрунтовано поняття «базові соціальні послуги», що формують основу для класифікації соціальних послуг. Базові соціальні послуги гарантовані місцевими адміністраціями, громадами і надаються громадянам на безплатній основі.

Зазначимо, що у ст. 16 цього Закону подано класифікацію соціальних послуг. За цією статтею відомо, що соціальні послуги повинні поділитися на послуги, що спрямовані на соціальну профілактику (що завжди згадується як технологія соціальної роботи); соціальну підтримку й соціальне обслуговування (що, як було уже раніше визначено, саме соціальне обслуговування здійснюється шляхом надання соціальних послуг). Таке трактування вважаємо дискусійним.

Відповідно, якщо прийняти до уваги технологічний аспект у класифікації соціальних послуг, то, природно, слід приймати до уваги й інші соціальні технології. Хоча у Законі відсутні послуги із соціального супроводу, реабілітації, корекції, ресоціалізації тощо. Це стосується тих випадків, коли мова йтиме про застосування соціальних послуг, що відповідають загально прийнятим соціальним технологіям або є ототожнюються із такими.

Однак, Закон у подальшому розширює класифікацію соціальних послуг. За результатами аналізу нормативних засад Закону відмітимо, що

за типами, соціальні послуги також мають бути поділені на прості соціальні послуги.

Прості соціальні послуги передбачають надання несистематичної, інколи ситуативної допомоги у формі консультування, певної просвітницької кампанії, інформування, адвокації (представництва інтересів конкретного клієнта у різних державних чи інших установах тощо), медіації.

Більш функціонально складними називаються комплексні соціальні послуги. Такі соціальні послуги передбачають надання комплексної та систематичної допомоги громадянам із догляду, виховання, супроводу, соціальної адаптації, а також соціальної інтеграції та реінтеграції. Комплексні соціальні послуги включатимуть також т.зв. кризове втрачання.

До системи соціального обслуговування громадян віднесені послуги зі спільного та підтриманого проживання особи, денний, стаціонарний чи напівстаціонарний догляд за людиною вдома.

Слід зазначити, що окремим типом виступають спеціалізовані соціальні послуги. Ця група соціальних послуг передбачена для окремих категорій громадян, які потребують спеціальної допомоги. Таку категорію клієнтів формують особи, які мають статус ВІЛ-інфікованих, хворіють на СНІД, наркоманії (інші невиліковні хвороби не указані у Законі), також ті особи, які постраждали внаслідок торгівлі та експлуатації людей, або ж мають стійкі психічні розлади та порушення центральної нервової системи, особи з інвалідністю.

Довершують класифікацію соціальних послуг допоміжні соціальні послуги. Такі соціальні послуги прирівняні Законом до натуральної соціальної допомоги.

У системі соціального обслуговування населення громадяни мають право на отримання цих допоміжних соціальних послуг. До переліку таких Закон відносить забезпечення громадян продуктами харчування, засобами особистої гігієни, побутової хімії, речі, як то одяг, взуття тощо. Довершують цей перелік технічні послуги.

Вищезазначене підтверджує тезу про те, що зміст пояснення терміну «допоміжні соціальні послуги» все ж таки відноситься до дефініції «натуральна соціальна допомога» чи «гуманітарна допомога», аніж до терміну «соціальна послуга».

З метою підвищення якості соціальних послуг, що надаються отримувачам доцільно не нехтувати встановленими показниками якості послуг. У практиці надання соціальних послуг вони визначаються як певна сукупність чітко визначених показників, що застосовуються з метою оцінки професійної діяльності надавачів соціальних послуг, й ґрунтуються на загальній позитивній результативності соціальних послуг відносно до її отримувачів, а також відповідно ступеню задоволеності їхніх потреб і запитів у таких послугах [2].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, відзначимо, що соціальні послуги є важливою складовою системи соціального обслуговування, що регламентуються Законом України «Про соціальні послуги», що виводить соціальні послуги на рівень їхньої технологізації, що змінює підхід до розуміння процесу їх надання.

Перспективним напрямком у контексті даного дослідження вбачаємо в аналізі саме соціальних служб як інституційної основи організації соціального обслуговування населення, а також дослідження досвіду упровадження інноваційних підходів.

Список використаних джерел

1. Кравченко О. О. Соціальне обслуговування і соціальне забезпечення як основні форми надання соціальних послуг. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2018. №1 (11). С. 67–75.
2. Мещан І. В. Соціальне обслуговування як складова соціального захисту населення: соціально-управлінський аспект. *Грані. Секція. Соціологія*. 2015. №8 (124). С. 71–76.
3. Про соціальні послуги : Закон України № 2671-VIII від 17.01.2019 року. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

Антоніна Конончук

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Україна

ЗМІСТ, ФОРМИ І МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В «УНІВЕРСИТЕТІ ТРЕТЬОГО ВІКУ»

У статті акцентовано увагу на вагомості неформальної освіти для людей похилого віку. Визначено особливості змісту неформальної освіти дорослих в рамках соціальної послуги «Університет третього віку». Названо та охарактеризовано форми і методи, які можуть використовувати соціальні працівники під час роботи зі слухачами «Університету третього віку».

Ключові слова: *неформальна освіта дорослих, люди похилого віку, соціальна послуга «Університет третього віку», зміст, форми, методи роботи*

Старіння населення як глобальна проблема створює нові виклики для ринку праці, а водночас і для системи соціального захисту. На даний час Україна входить до 30 найстаріших країн світу за часткою осіб віком